

VERSLAG VAN DE HOORZITTING, 31 mei 2013, 10.00 – 12.00 uur

Zaaknr: 104065

Inzake: Ontwerpmethodebesluiten inzake de transport- en systeemtaken van TenneT 2014-2016

Aanwezig namens het bestuur Autoriteit Consument en Markt:

Dhr. Moelker	Directie Energie, voorzitter
Dhr. De Groot	Directie Energie, lid hoorcommissie
Mevr. Schuiling	Directie Energie, lid hoorcommissie
Mevr. De Jong-Kwestro	Directie Juridische Zaken, lid hoorcommissie
Dhr. Postema	Directie Energie, lid hoorcommissie

Aanwezig namens partijen:

Dhr. Dijckmans	TenneT TSO
Mevr. Gremmen	TenneT TSO
Dhr. Woessink	TenneT TSO
Dhr. Abdoelkariem	TenneT TSO ('TenneT')
Mevr. Van Eijkelenburg	Duurzame Energie Koepel
Mevr. Steringh	Duurzame Energie Koepel
Mevr. Geerts-Zandveld	Vereniging Energie-Nederland
Mevr. Frans	Vereniging Energie-Nederland ('Energie-Nederland')
Dhr. Van de Worp	Vereniging voor Energie, Milieu en Water
Mevr. Pigmans	Vereniging voor Energie, Milieu en Water ('VEMW')
Dhr. Hoogstraten	Netbeheer Nederland
Dhr. Gräper	Gasunie Transport Services
Mevr. Dekker	Gasunie Transport Services ('GTS')
Dhr. Van der Valk	LTO

Verslag:

Mevr. Van Splunter	Bajol Tekst & Interpretatie i.o.v. ACM Verslagdienst
--------------------	--

De voorzitter opent de hoorzitting en heet de aanwezigen welkom. De hoorzitting is georganiseerd naar aanleiding van de ontwerpmethodebesluiten inzake de transport- en systeemtaken van de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet TenneT TSO BV ('TenneT') voor de zesde reguleringsperiode. De ontwerpmethodebesluiten zijn op 1 mei 2013 gepubliceerd en hierop wordt de uniforme openbare voorbereidingsprocedure toegepast.

Het doel van de hoorzitting is belanghebbenden de gelegenheid te bieden hun zienswijze mondeling toe te lichten. Tot en met 11 juni 2013 is er eveneens een mogelijkheid om dit schriftelijk te doen.

De vraag is gerezen of partijen, met name netbeheerders, belanghebbend zijn bij elkaars besluit. Daarom worden andere netbeheerders dan TenneT verzocht in hun eventuele schriftelijke zienswijze aan te geven waarom zij belanghebbend zijn bij dit besluit.

Hij stelt de leden van de hoorcommissie voor.

Hij schetst de gang van zaken ter zitting. Indien partijen vertrouwelijke gegevens naar voren willen brengen, kunnen zij dat tevoren aangeven opdat passende maatregelen kunnen worden getroffen.

Van de zitting wordt een verslag gemaakt, dat betrokkenen zal worden toegezonden. Commentaar op de redactie van het verslag leidt niet tot wijziging ervan, doch wordt toegevoegd aan het dossier. Het is niet de bedoeling daarbij nieuwe punten op te brengen.

Hij nodigt de Koepel Duurzame Energie uit haar zienswijze te geven.

Mevr. Van Eijkelenburg legt uit dat de Duurzame Energie Koepel een overkoepelende belangenorganisatie is die vorig jaar is toegetreden als belangenbehartigende partij. Op dit moment vertegenwoordigt de Duurzame Energie Koepel ongeveer zeshonderd bedrijven die duurzame energie opwekken, produceren en daarover adviseren. Zij komt uitsluitend op voor belangen van haar achterban die zijn gerelateerd aan hernieuwbare energieopwekking, niet schoon fossiel of alle andere varianten daarin. Zowel op grootschalig niveau, windparken op zee of op land, als ook gasgerelateerd. De Duurzame Energie Koepel vindt het van belang dat ACM bij de toekenning van financiering, dus ook bij de methodebesluiten, in ogenschouw neemt wat er goed is voor de BV Nederland op lange termijn. Het is van belang om de investeringen in de netten op een zodanige manier te laten plaatsvinden dat ook op lange termijn burgers en bedrijven zo goedkoop mogelijk de transitie ingaan. Geen grootschalige investeringen in tussenoplossingen waardoor potentieel dubbel moet worden geïnvesteerd in netten. Liever gaat de Duurzame Energie Koepel versneld naar de eindoplossingen. Dat betekent dat ACM moet meenemen welke netkosten zij al dan niet bekostigt en op welke wijze. Een keuze tussen bijvoorbeeld grootschalige netten gericht op fossiel of meer samenwerken met smart grids en decentrale duurzame opwekking. Slimmer samenwerken, de mogelijkheden benutten om bijvoorbeeld koelhuizen door te koelen of gebruik te maken van ondergrondse opslag, *smart grids* en het topgebiedenbeleid versneld doorvoeren.

Verder vindt de Duurzame Energie Koepel het van belang om te kijken naar de opbrengsten van de netten en wie daar voordeel bij heeft. Het gaat om de manier waarop de BV Nederland zowel de baten als de lasten zo goed mogelijk voor de burgers kan laten renderen. Dat betekent ook dat de kosten voor de netten niet zover moeten worden gemaximaliseerd dat er heel hoge risico's in worden gelopen. Bestendiger beleid waarin bekend is wat de ruimte is en op welke wijze op langere termijn kan worden geïnvesteerd, vindt de Duurzame Energie Koepel heel belangrijk. Zij beschouwt de netten als het tafelzilver van Nederland, waarvoor goed moet worden gezorgd. Daarvoor moet een consistent beleid worden gevoerd. Alle types hernieuwbare opwekking moeten bij voorrang ruimte in de netten krijgen en blijven houden, voor zowel aansluiting als locatie die wordt aangewezen vanuit de structuurvisies en dergelijke. Op dit moment lopen er tal van processen: het STROOM-traject, de Omgevingswet, de methodebesluiten van ACM. Naar de mening van de Duurzame Energie Koepel zou het tempo van de methodebesluiten mede afhankelijk gemaakt moeten worden van processen die dit halfjaar en het volgende halfjaar plaatsvinden, met inbegrip natuurlijk van het SER-proces waarbij de Duurzame Energie Koepel eveneens is vertegenwoordigd. Dat kan potentieel ook vergaande invloed hebben op de plaats waar de netten moeten komen en de omstandigheden voor die netten. Het geld kan maar één keer worden uitgegeven. Daarom pleit de Duurzame Energie Koepel om bij de beoordeling van het besluit zorg en aandacht te geven aan hernieuwbare energie.

De voorzitter dankt mevrouw Van Eijkelenburg voor haar bijdrage. Hij nodigt TenneT uit het woord te voeren.

Dhr. Dijckmans houdt een betoog dat op een kleine aanvulling na overeenkomt met de tekst van zijn pleitnota. Een kopie van deze pleitnota is aan dit verslag gehecht als Bijlage 1. Hierna wordt alleen de aanvulling weergegeven.

Bij randnummer 20 parafraseert hij dat TenneT veel investeert ten opzichte van haar bestaande activabasis.

De voorzitter dankt de heer Dijckmans voor zijn toelichting. Hij nodigt de Vereniging Energie-Nederland ('Energie-Nederland') uit haar zienswijze toe te lichten.

Mevr. Geerts-Zandveld kan helaas slechts op enkele punten ingaan. De reden daarvoor is dat de ontwerpmethodebesluiten op 1 mei 2013 zijn gepubliceerd en er tussen die datum en de datum van de hoorzitting slechts vier weken zaten waarin enkele *bank holidays* vielen. De periode om de stukken intern te verspreiden en te overleggen was hierdoor te krap. Door deze korte periode heeft Energie-Nederland nog niet kunnen komen tot een breed gedragen standpunt. Ter zitting kan zij daarom slechts aan aantal puntjes kort aanstippen. In haar schriftelijke zienswijze zal zij tot een veel uitgebreidere en genuanceerdere standpuntbepaling komen. Hetgeen ter zitting wordt benoemd, zal daarin nader worden toegelicht en voorts zullen er een heleboel nieuwe punten worden aangekaart. Energie-Nederland betreurt het dat de hoorzitting plaatsvindt voor het verstrijken van de zienswijzetermijn. Nu kunnen partijen niet gemotiveerd reageren op andere standpunten.

Een positief punt is dat Energie-Nederland bijzonder verheugd is over de wijze waarop de klankbordgroepen hebben plaatsgevonden. Wel heeft zij geconstateerd dat enige zaken die wel in de klankbordgroepen aan de orde zijn geweest, niet in de ontwerpmethodebesluiten is opgenomen. Daarop zal zij in haar schriftelijke zienswijze nader ingaan.

Energie-Nederland vindt het van uitermate groot belang dat TenneT in staat wordt gesteld om de nationale en internationale markt goed te faciliteren. De taak van TenneT is in de optiek van Energie-Nederland het faciliteren van de markt en marktpartijen, zodat de markt goed kan functioneren, en het in ieder geval op een minimaal niveau handhaven van de huidige leveringszekerheid en de kwaliteit. Daarbij moet niet alleen worden gekeken naar de mogelijkheden om de kosten van TenneT te verlagen, maar moet TenneT ook in staat worden gesteld om conform de Verordening een redelijk rendement te behalen. Maar Energie-Nederland vindt zeker ook dat TenneT voldoende prikkels moet krijgen om daadwerkelijk efficiënt te handelen en te werken en dat zij geen vrijbief moet krijgen om, gechargeerd gezegd, lucratief te investeren.

Voorts vraagt Energie-Nederland om voldoende aandacht voor de systeemdiensten. Dat zal ook het belangrijkste punt zijn in haar schriftelijke zienswijze. Systeemdiensten zijn namelijk van zeer groot belang voor het accommoderen van de fluctuerende duurzaam opgewekte elektriciteit. Inmiddels is gebleken dat koppelingen met omringende landen van grote invloed en belang zijn. Te denken valt aan alle duurzaam opgewekte elektriciteit die Nederland krijgt vanuit Duitsland. Zowel TenneT als de marktpartijen hebben belang bij goed functionerende systeemdiensten.

Ten aanzien van de inkoopkosten, die op basis van marktwerking tot stand komen, is Energie-Nederland van mening dat deze niet kunnen worden beperkt door het vaststellen van een budget. In haar schriftelijke zienswijze zal zij nader ingaan op dit punt.

Energie-Nederland benadrukt de internationale context. TenneT wordt gereguleerd, maar er zijn interconnectoren waarmee zowel de marktpartijen als TenneT wel degelijk rekening moeten houden.

Tenslotte wijst Energie-Nederland erop dat TenneT innovatieprikkels moet krijgen, mede gezien de internationale markt en de duurzame ontwikkelingen die zich in snel tempo voordoen op de markt. Een hoge participatie van alle marktpartijen verlaagt de kosten ten behoeve van de balanshandhaving, ondanks de verwachte sterke toename van onvoorspelbaar fluctuerend windvermogen. Energie-Nederland is van mening dat ook in dat kader grote en belangrijke innovatieprikkels moeten worden opgenomen.

De voorzitter dankt mevrouw Geerts-Zandveld voor haar toelichting. Hij schorst de hoorzitting.

De voorzitter heropent de hoorzitting en kondigt een reeks vragen van de hoorcommissie aan.

Mevr. Schuiling gaat in op het betoog van de Duurzame Energie Koepel. Deze heeft het belang van investeringen in het einddoel onderstreept. Daarop zou de focus moeten liggen en ACM zou dit

moeten meenemen in haar afwegingen bij de methodebesluiten. Kan de Duurzame Energie Koepel concretiseren op welke punten er veranderingen nodig zijn in de regulering die is neergelegd in de voorliggende ontwerpmethodebesluiten?

Mevr. Van Eijkelenburg zal in haar schriftelijke zienswijze terugkomen op deze vraag. Van belang is het perspectief vanuit Brussel, wanneer en welke doelen er worden gesteld. Onlangs is een tussendoel vastgesteld voor hernieuwbare energieopwekking in 2030. Dat zal moeten worden meegenomen bij de vraag wat er op welke termijn in Nederland nodig is. Daarna is er een einddoel 2040-2050. Ook daar moet worden gekeken naar de looptijd van de investeringen die worden gedaan. Bij keuzes over alle netten heen met betrekking tot reguliere aansluiting fossiel en/of gas vindt de Duurzame Energie Koepel dat er een overalafweging moet worden gemaakt voor wat nodig is in 2020. Het is nodig om integrale gebiedsontwikkeling toe te passen en ook om de interconnecties meer in ogenschouw te nemen. Energie-Nederland heeft aangegeven dat fluctuaties op wind onvoorspelbaar zijn maar wind hoeft slechts heel kort, een dag, van tevoren te worden aangemeld. De voorspellingen voor wind zijn in een zeer vergevorderd stadium, waarbij veel innovatie wordt toegepast om die met betrekking tot de invoeding van wind nog beter te maken. De Duurzame Energie Koepel vindt dat innovatie nog meer de ruimte kan krijgen. Dat heeft ook consequenties voor het afregelen en het beperken van de kosten voor congestie. Op dat vlak ziet de Duurzame Energie Koepel ook grote besparingsmogelijkheden: meer samenwerken tussen decentraal, decentraal duurzaam, opslag en slimme netten, en ook internationale samenwerking. Aan de vormgeving daarvan wordt op dit moment ook gewerkt binnen het topgebied energie dat een aantal werkgroepen heeft, waaronder een voor *smart grids*. De Duurzame Energie Koepel zou het op prijs stellen als de koppeling naar de methodebesluiten wordt gemaakt, zodat er steeds de doorkijk is naar de lopende ontwikkelingen en het voorkomen van grote investeringen in tussenoplossingen. Dat betekent in de bekostiging van netten en innovatie kiezen voor de oplossing die op lange termijn sowieso nodig is.

Mevr. Schuiling verzoekt de Duurzame Energie Koepel in haar schriftelijke zienswijze aan te geven op welke punten de ontwerpmethodebesluiten de door haar genoemde tussenoplossingen stimuleren. Wat zou er in haar visie anders moeten?

Mevr. Van Eijkelenburg zal dit punt meenemen in de schriftelijke zienswijze.

Mevr. Kwestro-De Jong stelt het betoog van TenneT aan de orde. TenneT stelt dat de uitkomsten van de ontwerpmethodebesluiten niet voldoen aan Europese en nationale eisen. Kan TenneT nader onderbouwen waarin de strijd met de Europese en nationale eisen precies zit?

Dhr. Dijckmans reageert dat deze zit in de belangenafweging die zou moeten worden gemaakt tussen de daarin genoemde elementen doelmatigheid, duurzaamheid, leveringszekerheid en redelijk rendement op investeringen.

Mevr. Kwestro-De Jong haalt randnummer 7 van de pleitnota van TenneT aan waarin zij stelt: 'TenneT meent dat de ontwerpmethodebesluiten er niet toe leiden dat er voldoende ruimte blijft voor netbeheerders om kwaliteit te kunnen bieden, de leveringszekerheid te waarborgen en te investeren in vernieuwende producten en diensten.' Dat klinkt vrij ernstig maar ook heel algemeen. Kan TenneT deze stelling onderbouwen met voorbeelden?

Dhr. Dijckmans licht toe dat de formuleringen afkomstig zijn uit een persbericht van ACM. Met de strekking daarvan is TenneT het voor de ontwerpmethodebesluiten niet eens. Als de vermogenskostenvergoeding van de hele sector van netbeheerders met 40 procent wordt gereduceerd, kan men niet zeggen dat er voldoende ruimte blijft om te investeren in de leveringszekerheid en vernieuwende producten en diensten ten behoeve van de inpassing van duurzaam. Zeker gezien het feit dat er geen onderzoek naar is gedaan door ACM, zoals TenneT eerder heeft aangegeven. Er is niet gekeken naar de financiële impact en de haalbaarheid bij de totstandkoming van de voorliggende ontwerpmethodebesluiten en er is geen winstgevendheidsonderzoek gedaan. TenneT vindt de conclusie van ACM in het persbericht daarom volstrekt prematuur.

Mevr. De Jong-Kwestro vraagt of TenneT van mening is dat dergelijke onderzoeken onderdeel zouden moeten uitmaken bij de procedure van de totstandkoming van het methodebesluit.

Dhr. Dijckmans is inderdaad die mening toegedaan.

Mevr. Kwestro-De Jong gaat in op randnummer 36 waarin TenneT aangeeft dat een aantal toezicht-houders is overgestapt van een strikte ex post CPI-X-regulering naar een ex ante vorm van regulering. In hoeverre ziet TenneT daartoe mogelijkheden in Nederland, gezien het wettelijk kader dat er ligt?

Mevr. Gremmen legt uit dat in de voorbereidende klankbordgroepen uitgebreid is gesproken over de t-o-discussie, waarbij TenneT voorstelt om investeringskosten al tijdens de bouw van de investering te vergoeden. In reactie op vragen van ACM of dit juridisch mogelijk was in het huidige wettelijke kader, heeft TenneT analyses van haar advocatenbureau gedeeld met ACM. Daaruit bleek dat een dergelijke ex ante regulering, wat t-o in feite is, goed mogelijk is in het huidige wettelijke kader.

Dhr. De Groot gaat in op TenneTs uitspraak dat er geen onderzoek is verricht naar winsten en financiering. Bij de klankbordgroepen is partijen de gelegenheid geboden om zelf onderzoek in te brengen. Wat voor onderzoek heeft TenneT hiernaar zelf gedaan?

Dhr. Dijckmans reageert dat TenneT de reguleringsparameters heeft doorgerekend in een financieel model dat TenneT in staat stelt om uiteindelijk de impact te bepalen op de toegestane inkomsten, de financiële ratio's en de equitybehoefte. Dat zijn vertrouwelijke gegevens die in een aantal gesprekken met ACM zijn gedeeld. TenneT zal deze eveneens als vertrouwelijke bijlage bij haar schriftelijke zienswijze toevoegen.

Dhr. De Groot vraagt naar aanleiding van randnummer 15 bij welke partij volgens TenneT de taak ligt om investeringen te financieren.

Dhr. Dijckmans reageert dat de taak om investeringen te financieren primair bij TenneT en haar vermogensverschaffers ligt. Tegelijkertijd dient er een redelijke balans te zijn zodat de vermogensverschaffers de kosten kunnen terugverdienen in de tarieven. Op dit moment heeft TenneT het gevoel dat de consequenties te eenzijdig bij de kapitaalverschaffers van TenneT worden gelegd. Expliciet gemaakte keuzes in de ontwerpmethodebesluiten leiden ertoe dat de vermogensverschaffers van TenneT extra kapitaal zullen moeten inbrengen. Hiermee wordt nadrukkelijk bedoeld op de eigen vermogensverschaffers. Het is maar de vraag of de parameters *an sich* ertoe zouden moeten leiden dat kapitaalverschaffers extra eigen vermogen moeten inbrengen.

Dhr. Woessink vult aan dat vermogensverschaffers naar de toekomst en naar de regulering kijken. De huidige regulering is voor vermogensverschaffers niet aantrekkelijk. Onderzoek door Netbeheer Nederland heeft aangetoond dat de vergoeding op eigen vermogen ligt onder hetgeen wordt verwacht door vermogensverschaffers. In klankbordgroepen heeft ACM aangegeven dat zij zelf ook heeft gesproken met investeerders. In haar betoog heeft TenneT opnieuw gevraagd om een gespreksverslag, want de conclusie van TenneT lijkt een geheel andere te zijn dan die van ACM.

Dhr. Postema haalt randnummer 17 van de pleitnota van TenneT aan waarin zij stelt dat zij als gevolg van de ontwerpmethodebesluiten op termijn haar investeringsprogramma niet kan uitvoeren zonder additioneel eigen vermogen. Is dat een probleem? Is TenneT van mening dat de methodebesluiten erin moeten voorzien dat de investeringsportefeuille kan worden gefinancierd zonder een bijstorting van eigen vermogen?

Dhr. Dijckmans reageert dat het op zich geen probleem is dat voor een investeringsprogramma dat TenneT nuttig en noodzakelijk vindt, vermogensverschaffers extra eigen vermogen inbrengen. Dat is heel normaal. Maar als vermogensverschaffers extra eigen vermogen moeten inbrengen sec vanwege het feit dat de reguleringsparameters op een bepaalde manier zijn gezet, dan vindt TenneT dat geen normale situatie. Het is zo dat de vermogensverschaffers, en specifiek de aandeelhouder, uiteindelijk voor investeringen staan die vanuit hun optiek een negatieve netto contante waarde hebben. De rendementsvergoeding ligt substantieel onder de vergoeding die de aandeelhouder van TenneT eist.

Dhr. De Groot brengt naar voren dat TenneT in randnummer 15 van haar pleitnota stelt dat de methode ertoe leidt dat zij niet in staat is om op termijn te voldoen aan de financiële ratio's. Is TenneT van mening dat het methodebesluit erin moet voorzien dat altijd kan worden voldaan aan de financiële ratio's?

Dhr. Woessink reageert dat dit in beginsel niet het geval is. De reden waarom TenneT niet meer kan voldoen, is echter dat het rendement op eigen vermogen onvoldoende is.

Dhr. De Groot gaat in op de WACC. In randnummer 24 van haar pleitnota doet TenneT ook een suggestie voor een andere referentieperiode. Als die andere referentieperiode wordt gehanteerd, is de uitkomst voor TenneT dan wel acceptabel?

Dhr. Dijckmans legt uit dat het zeer belangrijk is dat de referentieperiode en de risicovrije rente ook doorwerken in de *return on equity*. Nu leidt de WACC-bepaling met het *capital asset pricing model* in de ogen van TenneT tot vreemde uitkomsten in vergelijking met de werkelijke rendementseisen van vermogensverschaffers, maar ook in vergelijking met andere modellen, zoals het *dividend growth model*. TenneT meent dat het aanpassen van de referentieperiode daar inderdaad een belangrijke oplossing zou kunnen bieden. Overigens zou het ook op andere manieren kunnen, bijvoorbeeld door te kijken naar zowel de uitkomsten van het *capital asset pricing model* als naar het *dividend growth model*. Wel zijn er twee specifieke risico's, waarmee ACM volgens TenneT rekening moet houden bij het vaststellen van de WACC-vergoeding, zoals aangegeven in randnummers 21 en 22 van de pleitnota. Deze hebben te maken met het feit dat TenneT een specifieke regulering en geen maatstafregulering heeft, en met het feit dat zij ten opzichte van haar huidige *asset base* een aanzienlijk investeringsprogramma heeft. Samenvattend ziet TenneT dit als een oplossing, maar er zijn ook andere oplossingen mogelijk. Er zal specifiek naar de bijzondere situatie van TenneT moeten worden gekeken.

Dhr. De Groot vraagt of TenneT een verband ziet tussen de omvang van het investeringsprogramma en de hoogte van de WACC.

Dhr. Dijckmans bevestigt dit.

Mevr. Schuiling vraagt op welke wijze ACM bij de bepaling van de WACC volgens TenneT rekening moet houden met de door haar aangegeven risico's.

Dhr. Woessink reageert dat TenneT in haar schriftelijke zienswijze op dit punt zal terugkomen.

De voorzitter stelt een vraag naar aanleiding van randnummer 23 van de pleitnota van TenneT waarin zij ingaat op de behoefte van vermogensverschaffers en de vermogenskostenvergoeding. Wat is naar inschatting van TenneT de gewenste vermogenskostenvergoeding van vermogensverschaffers?

Dhr. Dijckmans reageert dat bij een transparant en voorspelbaar reguleringskader een rendementseis in de buurt van 8 procent volgens TenneT redelijk zou zijn.

Dhr. De Groot vraagt hoe de rendementseisen en de realisaties zich ten opzichte van elkaar verhouden.

Dhr. Dijckmans wijst op het winstgevendheidsonderzoek dat nu tot en met 2010 heeft plaatsgevonden. Voor 2011 en 2012 zal het winstgevendheidsonderzoek waarschijnlijk nog op korte termijn plaatsvinden. Ook vanuit haar financiële model kan TenneT de verwachte ontwikkeling van de winstgevendheid presenteren. Dat zal een vertrouwelijke bijlage vormen bij haar schriftelijke zienswijze.

Dhr. Postema gaat in op randnummer 28 van de pleitnota van TenneT. Daarin stelt zij dat het zuiverder zou zijn om de doelmatigheidskortingen te beperken tot de kosten die beïnvloedbaar zijn. Dat zou blijken uit wetenschappelijke studies. Hoe ziet die onderbouwing eruit? Eerder heeft TenneT gewezen op een artikel van Michael Pollitt. Daaruit kan ACM echter nog niet de wetenschappelijke onderbouwing destilleren. Kan TenneT haar stelling nader onderbouwen?

Dhr. Dijckmans zal hierop terug te komen in de schriftelijke zienswijze. Wel is het goed om even contact te hebben over wat wordt bedoeld met wetenschappelijke onderbouwing. TenneT deelt die artikelen vanzelfsprekend, deze zijn ook niet vertrouwelijk.

Dhr. Postema verduidelijkt dat het niet alleen gaat om de wetenschappelijke onderbouwing. TenneT stelt dat aangetoond is dat het 'zuiverder is'. Wat verstaat TenneT onder 'zuiverder' en op welke manier is dat aangetoond?

Dhr. Dijckmans zegt toe hierop in de schriftelijke zienswijze terug te komen.

Dhr. De Groot gaat in op de efficiëntie van investeringen. In randnummer 26 van haar pleitnota stelt TenneT dat als de kosten eenmaal zijn gemaakt, deze vastliggen en niet meer beïnvloedbaar zijn. Hoe ziet TenneT het voor zich als een investering wordt gedaan en een aantal jaren later blijkt dat deze niet efficiënt is uitgevoerd? Hoe moet daar volgens TenneT mee om worden gegaan in de methode van regulering?

Mevr. Gremmen licht het voorstel van TenneT toe om de totalekostenbenadering te verlaten en alleen efficiencydoelstellingen op te leggen voor beïnvloedbare kosten. Dat betreft de operationele kosten. Als TenneT een investering heeft gedaan, is het logisch dat zij alleen de efficiënte kosten kan terugverdienen in de toegestane tariefinkomsten. Dat zou kunnen worden opgelost door eenmalig te bezien of de investering efficiënt is. Er bestaan verschillende benaderingswijzen om die eenmalige toetsing op efficiency vorm te geven. Dat kan een benchmark zijn of een specifieke doelmatigheidsbeoordeling zoals bij de aanmerkelijke investeringen en uitbreidingsinvesteringen.

De voorzitter recapituleert dat de toets zou moeten plaatsvinden voordat de kosten via de tarieven worden vergoed. Nu wordt achteraf getoetst. Als dan wordt vastgesteld dat het inefficiënt is, worden, kort gezegd, de tarieven daarvoor gekort. Wat is anders in het voorstel van TenneT?

Mevr. Gremmen reageert dat vooral de eenmaligheid van belang is. In de huidige regulering wordt keer op keer opnieuw een benchmarkonderzoek gedaan, waarbij het niveau van de efficiënte kosten voor investeringen die in het verleden zijn gedaan, anders kunnen worden gemeten dan in het verleden is gedaan. Bovendien is het een beoordeling op het moment dat de investering al is gedaan. Er zou ook een ex ante benadering kunnen worden toegepast, waarbij een budget wordt toegekend en er wordt gewerkt met een bonus-malusregeling onder of boven het budget. Er zijn allerlei alternatieven denkbaar.

Dhr. De Groot vat samen dat eenmaligheid een belangrijk punt is. In het vorige methodebesluit is al een beoordeling gedaan van de kapitaalskosten die TenneT tot dusverre had. Heeft het de voorkeur van TenneT om die meting in stand te houden boven opnieuw meten?

Mevr. Gremmen begrijpt dat dit de *catch* is, met de 47 procent efficiency waarop de EHS-netten zijn beoordeeld. Zoals ACM waarschijnlijk bekend is, kan TenneT zich niet vinden in de efficiëncyscores van 47, 50 en 60 procent. Dus daarvoor pleit TenneT niet.

Dhr. Dijkmans vult aan dat het er met name om gaat dat investeerders op enig moment duidelijkheid willen. De kapitaalsverschaffers worden er nu mee geconfronteerd dat activa die al zijn gebenchmarkt, in de volgende reguleringsperiode weer kunnen worden gebenchmarkt, hetgeen tot heel andere uitkomsten kan leiden. Dat betekent dat er elke keer hernieuwd een reguleringsrisico is ten aanzien van reeds gebenchmarkte of beoordeelde activa. Dat laat onverlet dat TenneT de benchmarkstudie niet voldoende robuust en betrouwbaar vindt om daar een-op-een een efficiencybeoordeling op toe te passen.

Dhr. De Groot brengt naar voren dat de benchmark voor het deel van de EHS-netten uiteindelijk is getoetst door het College van Beroep voor het bedrijfsleven ('CBB'). Daarnaast geeft TenneT aan duidelijkheid en zekerheid te willen. Afgezien van wat TenneT vindt van de uitkomsten van die benchmark indertijd, biedt het instandhouden van de huidige uitkomsten wel die zekerheid.

Dhr. Woessink erkent dat het duidelijkheid biedt, maar het geeft zeker geen vertrouwen voor de toekomst. Ook niet voor investeerders. Het is nogal wat dat over een investering die in 1970 is gebouwd, een *regulator* veertig jaar nadien besluit dat deze slechts 50 of 60 procent efficiënt was. Het belangrijkste issue van TenneT is dat efficiencydoelstellingen moeten worden gesteld op hetgeen beïnvloedbaar is. TenneT hoopt inderdaad dat ACM een visie heeft op hetgeen zij gaat bouwen en dat ACM daarbij van tevoren enige leidraad geeft of dit al dan niet efficiënt zal zijn. En niet dat vijftig jaar later een toezichthouder weer een benchmark uitvoert, om vervolgens te stellen dat al hetgeen nu wordt gebouwd, niet efficiënt was.

Dhr. Abdoelkariem wijst erop dat het CBB zich niet heeft uitgelaten over de geschiktheid van de benchmark als middel, maar louter over de vraag of de activa van voor 2001 betrokken konden worden in de totalekostenbenadering. Wat bedoelt ACM met de opmerking dat het CBB de benchmark heeft getoetst?

De voorzitter reageert dat het niet de bedoeling is om in een discussie over de uitleg van het oordeel van het CBB terecht te komen. Het was een vraag naar de methodiek, los van de uitkomst van de benchmark, en het vertrouwen daarin. De vraag was of TenneT een voorkeur zou hebben voor het meerjarig toepassen van een benchmark, al dan niet door een rechter geaccordeerd, boven andere benaderingswijzen. Deze vraag heeft TenneT voldoende helder beantwoord.

Mevr. Schuiling merkt op dat TenneT over verschillende punten heeft gesteld dat zij zich niet kan vinden in de aanpak die ACM heeft voorgelegd in de ontwerpmethodebesluiten. Graag verneemt ACM voorstellen van de kant van TenneT over wat zij wel zou willen en wat wel zou passen bij de wettelijke doelstellingen of de wensen van de investeerders.

Dhr. Dijckmans komt hier graag op terug in de schriftelijke zienswijze. Daarin zal TenneT ook ingaan op de context waarbinnen zij op dit moment opereert. Zoals ook andere partijen hebben aangegeven, vindt er een energietransitie plaats naar meer duurzaam. TenneT moet veel investeren om dat te faciliteren.

De voorzitter verzoekt TenneT om de berekening achter haar vergelijking ten aanzien van de WACC in andere landen, waarnaar zij verwijst in randnummer 30 van haar pleitnota, verder uit te werken.

Hij biedt de aanwezigen de gelegenheid om te reageren op de mondelinge zienswijze van TenneT.

Mevr. Van Eijkelenburg gaat in op het woord 'duurzaam'. Door alle gremia heen is daarover verwar- ring. De Duurzame Energie Koepel doet daarom de suggestie om het woord 'hernieuwbaar' te gebruiken, en niet 'duurzaam' als langdurig. In de Begrippenlijst is de term ook niet gedefinieerd. Een aanpassing is gewenst teneinde verwarring te voorkomen. Met betrekking tot TenneT en de investeringen in de hoofdnetten vraagt de Duurzame Energie Koepel om blijvende aandacht voor een gelijk speelveld voor hernieuwbare energie. Bij het toerekenen van kosten aan de project- investeringsvragen van hernieuwbare energie moet langjarig worden bezien op welke wijze er een gelijk speelveld kan worden bereikt voor hernieuwbaar ten opzichte van al in het verleden gemaakte kosten voor fossiel. Vanaf nu alle laagste invoedingskosten toerekenen aan deze projecten terwijl de andere kosten voor fossiel tot op heden zijn gesocialiseerd, wordt dat door de hernieuwbare energiesector ervaren als een ongelijk speelveld. Ook het historisch perspectief moet worden mee- genomen.

Tot op heden is er in methodebesluiten gekeken naar landelijk en regionaal. De Duurzame Energie Koepel merkt dat het steeds belangrijker wordt om meer rekening te houden met de uitwisseling tussen landelijk, decentraal duurzaam en regionaal, met slimme netten, decentraal balanceren en dergelijke. Dat kan ook consequenties hebben voor de landelijke en regionale netbeheerders. Er is een soort grijs gebied tussen landelijk en regionaal. De Duurzame Energie Koepel roept alle partijen op om daarmee in de toekomst in de bekostiging meer rekening te houden. Het gaat om de manier waarop het grijze gebied inzichtelijk kan worden gemaakt en de financiering daarvan. Er moeten slimme oplossingen komen voor de interconnecties en dergelijke, en regionale balancering.

De voorzitter vraagt wat de Duurzame Energie Koepel bedoelt met het grijze gebied.

Mevr. Van Eijkelenburg geeft als voorbeeld de manier waarop wordt omgegaan met congestie en de veiling. Dan is normaal gesproken de gedachtegang om dat te regelen met fossiel. De Duurzame Energie Koepel pleit ervoor dat ACM ook bekijkt op welke manier de landelijke hoogspanningsnetten kunnen worden ontlast met decentraal duurzaam en slim af- en opregelen van decentrale opwek. Er moeten slimmere methodes worden bedacht, zoals opslag, wkk grijs of groen gas, wkk wind.

Een ander punt is de leveringszekerheid. Vanuit de grote industrie wordt een hogere verwachting neergelegd ten aanzien van de leveringszekerheid. Daarop worden de netten ook uitgelegd. Het is mogelijk dat als het mkb of particulieren hun eigen energie opwekken en ze samen kunnen balanceren, zij genoeg nemen met een wat lagere leveringszekerheid en een wat lagere investering in de netten. Dan is de vraag wie uiteindelijk de kosten voor de leveringszekerheid betaalt en welke verwachtingspatronen er zijn. Zo langzamerhand kan niet meer over één leveringszekerheid worden gesproken, deze moet meer worden gedifferentieerd naar de doelgroepen. In eerdere onderzoeken van ACM was het één onderzoek; er is ook één norm vastgesteld. Maar de Duurzame Energie Koepel pleit ervoor dat in de komende tijd meer wordt gekeken naar de behoefte per doelgroep en de wijze waarop de energietransitie een verlaging van de totale kosten daarin teweeg kan brengen. Dus wel initieel investeren maar met langjarig rendement. *Pennywise poundfoolish* moet worden voorkomen. Er moet echt een doorkijk zijn naar welke investeringen op lange termijn nodig zijn voor hernieuwbaar.

Dhr. Van de Worp brengt naar voren dat bij de vaststelling van de gereguleerde omzet de efficiënte kosten een belangrijk punt zijn. Het is VEMW opgevallen dat voor de regionale netbeheerders in de ontwerpmethodebesluiten een correctie plaatsvindt door middel van de *one-off*. Bij TenneT en bij

GTS is dat niet het geval. Daaruit zou zijn af te leiden dat de regionale netbeheerders kennelijk nog niet op een efficiënt kostenniveau zijn, terwijl dat voor de landelijke netbeheerders wel het geval zou zijn. Is dat een juiste veronderstelling?

De voorzitter reageert dat de reden en motivatie van ACM zijn weergegeven in de ontwerpmethodebesluiten. De hoorzitting is vooral bedoeld om de mening van belanghebbenden te krijgen, en niet om te veel in te gaan op het toelichten van bepaalde keuzes. Maar als VEMW hierover een bepaalde mening heeft, dan verneemt ACM deze heel graag.

Dhr. Van de Worp zal dit punt meenemen in de schriftelijke zienswijze van VEMW.

Mevr. Geerts-Zandveld vraagt naar de investeringsmogelijkheden van TenneT. Energie-Nederland vraagt zich voor het TenneT-concern af in hoeverre de investeringskracht in Nederland wordt beïnvloed door investeringen buiten Nederland.

Dhr. Dijckmans reageert dat het een volstrekt losstaat van het ander. Dat is ook een wettelijke eis.

Voorts heeft TenneT nog een algemeen verzoek. TenneT heeft in haar pleitnota vrij expliciet gesteld dat er in de ontwerpmethodebesluiten een eenzijdige focus ligt op doelmatigheid. Zij vraagt om bredere belangenafweging tussen doelmatigheid, duurzaamheid, leveringszekerheid en redelijk rendement. Zij zou het op prijs stellen als belanghebbenden in hun schriftelijke reactie zouden aangeven of er in hun ogen wel voldoende afweging is tussen die verschillende aspecten, dan wel dat het te eenzijdig neigt naar doelmatigheid. TenneT zou het op prijs stellen als andere belanghebbenden dit punt meenemen in hun reactie.

Mevr. Gremmen verzoekt om een lijst van de ter hoorzitting gestelde vragen waarop TenneT conform haar toezegging in haar schriftelijke zienswijze zal terugkomen.

De voorzitter zegt toe deze zo snel mogelijk toe te sturen.

Mevr. Pigmans vraagt om op korte termijn een kopie van de pleitnota van TenneT toe te zenden.

Dhr. Dijckmans zegt dit toe.

De voorzitter doet de suggestie om dit per e-mail te doen.

Hij kondigt enkele vragen over de bijdrage van Energie-Nederland aan.

Mevr. Schuiling recapituleert dat Energie-Nederland heeft gesteld dat niet alleen naar de kostenverlagingen moet worden gekeken maar ook naar het behalen van een redelijk rendement en naar voldoende efficiëncyprikkels in het systeem. Kan zij dat concretiseren? Wat zou dit naar de mening van Energie-Nederland betekenen voor de regulering van TenneT?

Mevr. Geerts-Zandveld zal dit punt meenemen in de schriftelijke zienswijze van Energie-Nederland. Zoals eerder aangegeven heeft zij onvoldoende ruggespraak kunnen houden met haar achterban.

Mevr. Schuiling brengt de door Energie-Nederland genoemde innovatieprikkels ter sprake. In het kader van de systeemdiensten heeft zij gesteld dat er ruimte moet zijn voor innovatie. Hoe zouden deze innovatieprikkels een plek moeten krijgen in de regulering en op welke wijze moeten deze worden geïdentificeerd?

Mevr. Geerts-Zandveld zal dit punt eveneens meenemen in de schriftelijke zienswijze.

De voorzitter stelt de aanwezigen in de gelegenheid een laatste opmerking te maken.

Mevr. Van Eijkelenburg herhaalt haar eerdere opmerking over fluctuaties op wind. Hiermee kan tegenwoordig op een flexibeler manier worden omgegaan. Voorts onderschrijft de Duurzame Energie Koepel de door Energie-Nederland gemaakte opmerking over de timing van de hoorzitting. Ook in de schriftelijke zienswijze van de Duurzame Energie Koepel kunnen in verband met raadpleging van de achterban eventueel aanvullende zaken aan de orde komen die ter zitting niet zijn genoemd.

De voorzitter gaat over tot de afronding van de hoorzitting.

Mevr. Geerts-Zandveld vraagt of het verslag van de hoorzitting nog ruim voor het verstrijken van de indieningstermijn van de schriftelijke zienswijzen gereedkomt. Dan kunnen de ter zitting gemaakte opmerkingen daarin worden meegenomen.

Mevr. Schuiling reageert dat dit niet zal lukken. Wel streeft ACM ernaar het verslag zo spoedig mogelijk toe te sturen, maar dat zal niet gebeuren voor het aflopen van de zienswijzetermijn.

Mevr. Geerts-Zandveld merkt op dat belanghebbenden dan niet kunnen ingaan op de inhoudelijk aangevoerde punten, afgezien van de punten die zij zelf hebben opgetekend.

De voorzitter nuanceert dit. TenneT heeft toegezegd haar pleitnota toe te sturen en de hoorcommissie zal de door haar gestelde vragen eveneens verspreiden. ACM heeft de keuze gemaakt om de hoorzitting tijdens de zienswijzeperiode te laten plaatsvinden, opdat deze discussie nog kan worden meegenomen in de definitieve schriftelijke reacties. Het uitwerken van het verslag, het controleren daarvan en het toesturen kost nu eenmaal tijd. Het is helaas niet mogelijk om dat sneller te doen.

Hij dankt de aanwezigen voor hun komst en inbreng. Hij sluit de hoorzitting.

Bijlage 1: pleitnota dhr. Dijkmans, TenneT